

TÜRKİYE'NİN GÖÇ POLİTİKALARI: ULUSLARARASI YÜKÜMLÜLÜKLER VE İÇ POLİTİKA DENGESİ

TURKEY'S MIGRATION POLICIES: BALANCING INTERNATIONAL OBLIGATIONS AND DOMESTIC POLICY

Büşra YAZICI

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

busrayazici67@hotmail.com, <https://orcid.org/0009-0000-9749-2213>

ÖZET

Türkiye'nin karşı karşıya olduğu göç dinamikleri ve bu dinamiklerin yönetimi sürecindeki politika yapısını inceleyen bu çalışma ile uluslararası yükümlülükler ile iç politikadaki denge arasındaki etkileşimin, göç politikalarının şekillenmesi üzerindeki rolü detaylı bir şekilde ortaya konulması amaçlanmıştır. Çalışma, uluslararası hukuk çerçevesi ve göçmen hakları perspektifi üzerinden Türkiye'nin politika yaklaşımlarını değerlendirmekte ve bu politikaların Türkiye'deki hem yabancı hem de yerli nüfus üzerindeki olası etkilerini analiz etmektedir. Çalışmada, döküman analizi yöntemi kullanılarak, mevcut ve geçmiş göç politikaları, resmi mevzuat, uluslararası antlaşmalar ve hükümet bildirimleri gibi bir dizi yazılı materyal ele alınmaktadır. Bu yöntem sayesinde geniş bir zaman dilimini kapsayan ve politika yapısındaki evrimi gözler önüne seren kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır. Aynı zamanda mevcut uygulamaların ve politikaların içerisinde bulunan zorluklar ve bu politikaların sahadaki gerçekleşme biçimleri detaylı bir şekilde irdelenmiştir. Çalışma göç alanında Türkiye'nin karşılaştığı zorlukları ve fırsatları hem ulusal hem de uluslararası perspektiflerden ele alarak, mevcut açıkları doldurma potansiyeline sahiptir. Çalışma uluslararası göç hukuku ve iş gücü piyasalarında göçmen işçi hakları gibi konularda Türkiye'nin pozisyonunu ve politika yapıcılarının karşı karşıya olduğu zorlukları, kanıta dayalı bir yaklaşımla anlamamızı sağlayan önemli bulgular sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye'nin Göç Politikaları, Uluslararası Göç Sözleşmeleri, AB Göç Anlaşması

ABSTRACT

In this study, which examines the migration dynamics that Turkey faces and the policy structure in the management process of these Dynamics, it is aimed to reveal in detail the role of the interaction between international obligations and the balance in domestic politics on shaping migration policies. The study evaluates Turkey's policy approaches through the international law framework and immigrant rights perspective and analyzes the possible effects of these policies on both foreign and domestic populations in Turkey. Using the document analysis method, the study considers a range of written materials such as current and past immigration policies, official legislation, international agreements and government declarations. Thanks to this method, a comprehensive evaluation covering a wide period of time and revealing the evolution in the policy structure was made. At the same time, the difficulties inherent in current practices and policies and the way these policies are implemented in the field are examined in detail. The study has the potential to fill existing gaps by addressing the challenges and opportunities faced by Turkey in the field of migration from both national and international perspectives. The study provides important findings that enable us to understand Turkey's position and the challenges faced by policy makers on issues such as international migration law and migrant workers' rights in labor market, with an evidence-based approach.

Keywords: Turkey's Migration Policies, International Migration Conventions, EU Migration Agreement

GİRİŞ

Türkiye'nin, stratejik coğrafi konumu ve tarihsel derinliği onu dünya çapında göç hareketlerinin ve mülteci akınlarının merkezi haline getirmiştir. Özellikle son yıllarda bölgesel istikrarsızlıkların ve küresel krizlerin artması ile daha da önemli bir hale gelmiştir. "Türkiye'nin Göç Politikaları: Uluslararası Yükümlülükler ve İç Politika Dengesi" başlıklı bu çalışma, Türkiye'nin karşı karşıya olduğu bu eşsiz durumun detaylı bir analizini sunmayı ve Türkiye'nin uluslararası hukuk ve iç politika arasındaki hassas dengeleri nasıl idare ettiğini incelemeyi amaçlamaktadır. Ülkenin uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme çabaları ve iç politika dengelerini sürdürmek için atması gereken adımlar hem yerel toplulukların ihtiyaçlarını karşılamak hem de göçmenlerin insan haklarını korunması önemli bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hızlı ve karmaşık göç dinamikleri karşısında Türkiye'nin sürdürülebilir ve etik politikalar geliştirme ihtiyacı giderek artmaktadır. Göç yönetiminin ulusal güvenliğin korunması, kamu düzeninin sağlanması, sosyal uyumun teşvik edilmesi ve ekonomik kalkınmanın desteklenmesi gibi çok boyutlu hedefleri olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu çalışmanın önemi daha da belirginleşmektedir. Türkiye'nin hem bölgesel hem de global bir aktör olarak konumunu pekiştirmesi, göçmen krizi yönetiminde proaktif bir liderlik sergileyebilme kapasitesinin güçlenmesi ve göçmenlerle yerli halk arasındaki sosyal entegrasyonun artırılması önemli konular arasında yer almaktadır. Ayrıca çalışmada insan haklarına saygı gösteren, ekonomik kalkınmayı destekleyen ve uluslararası hukuk normlarına uygun göç politikalarına olanak tanıyan bir çerçevenin oluşturulmasına katkı sağlamak hedeflenmektedir.

Ulusal çapta sürdürülebilir ve kapsayıcı göç politikaları geliştirilmesinin yanı sıra, bu politikaların Türkiye'nin uluslararası itibarını ve diplomatik ilişkilerini olumlu yönde etkilemesi beklenmektedir. Gerçekleştirilecek bu çalışma ile Türkiye'nin göç konusunda karşılaştığı zorlukları aşma ve göçmenlerle ev sahibi topluluklar arasındaki uyumu güçlendirme yönünde atılacak stratejik adımların bir yol haritasının sunulması amaçlanmaktadır. İlerleyen bölümlerde, Türkiye'nin geçmişte ve günümüzde izlediği göç politikalarının genel bir değerlendirmesi yapılacak, uluslararası yükümlülükler ve iç politika dengesi arasındaki dinamikler detaylı bir şekilde irdelenecek ve bu bağlamda politika önerileri geliştirilecektir. Bu çalışmanın sonuçları, göç politikalarının milli ve uluslararası düzeyde sağlıklı bir şekilde ilerlemesi için kritik bir referans noktası teşkil edecektir.

1.Göç Kavramının Analizi

Göç olgusu bireyler, toplumlar ve devletler üzerinde siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel alanda dolaylı veya doğrudan etkisi olan ve süreklilik içeren aktif bir süreçtir. Göç kavramı çok çeşitli özelliklere sahip olması nedeniyle birçok alanın ilgisini çekmekte ve konunun uzmanları tarafından ele alınmaktadır. Göç, genel itibarıyla demografik özellikler içermekte gerçekleştiği ülke ve bölge nüfusunda değişikliğe sebep olmaktadır. Tarihsel süreçte insanlar pek çok sebeplerle buldukları yerleri terk edip başka yerlere ve bölgelere gitmişlerdir. İnsanların bu yer değişimleri ilk aşamada iklim koşulları, kıtlık, savaş vb. sebeplerle gerçekleşirken zamanla sosyal, kültürel, siyasi ve eğitim gibi nedenleri de içerecek biçimde genişlemiştir (Dönmez Kara, 2015: 11). Yaşanan her bir göç çeşitli nedenlerle birbirinden farklılık arz ettiği için kavrama ilişkin genel ve kapsayıcı bir tanım yapılmakta zorlanılmaktadır.

Kişilerin gelecekteki yaşamlarının bir kısmını veya tamamını geçirmek amacıyla geçici veya kalıcı olmak üzere buldukları yerleşim yerlerinden şehir, köy gibi bir başka

yerleşim yerlerine yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayı olarak tanımlanan göç ekonomik, sosyal, kültürel, coğrafi ve siyasi birçok noktada ele alınmalıdır (Şen, 2014: 233). Göç olgusuna sadece basit bir yer değiştirme eylemi olarak bakmak eksik bir bakış açısı içerir. Daha geniş bir bakış açısıyla göç, kaliteli hayat standartlarına ulaşmak isteyen kişilerin bu standartlara uygun yaşam sürmek için buldukları yerleri terk ederek farklı yerlere gidip geçici veya kalıcı yer edinme arzularıdır. Göç kavramının önemle üzerinde durulması gereken bir özelliği de meydana geldiği ülkelerdeki nüfusun nitel ve nicel yapısında ortaya çıkardığı etkilerdir. Göç kentlerin ve ülkelerin nüfuslarının gelişmesine katkı sağlayacağı gibi olumsuz etkileri de içermektedir. Cattles ve Miller'e göre göç, "göç veren ve göç alan, bununla beraber çok boyutluluk içererek toplumsal değişimlere neden olan kolektif bir eylemdir" (2008: 29). Göç ederek başka bir ülkede hayatına devam etmek mevcut planların değişmesine neden olurken, göçmenlerin buldukları yerden ne amaçla ayrıldıklarına dair bilgi vermemektedir. Ayrıca hiçbir ülke göç sebebiyle etnik bir ayrışma yaşamayı istememiş olsa da kamu politikalarında emek piyasalarında, ulusal kimlik ve uluslararası ilişkiler konularında etnik azınlıklar meydana gelmesinden kaçınmamıştır.

Göç, bir ülke içinde ya da ülkeler arasında olan, bireysel ve gruplar arası gerçekleşen coğrafi mekân hareketliliği olup ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasi yönleriyle toplum yapısına olumlu veya olumsuz değişimlere sebep olan bir olgudur. Göçler kapsam ve nitelik olarak mevsimsel göçler, devamlı-geçici göçler, zorunlu-gönüllü göçler ve emek göçü olarak iç göçleri oluştururken; işçi göçü, beyin göçü, mübadele göçü, siyasi ve sosyal ekonomik göçler dış göçleri oluşturur. İç göçler, ülke içerisinde yaşayan bireylerin yaşadıkları bölgeden başka bir bölgeye yapmış oldukları yer değişikliğidir. İç göç ülkenin büyüklüğüne, ekonomik kalkınma durumuna, çeşitli iklim farklılıklarına bağlı olarak kırsal alandan şehirlere, kırsal alandan kırsal alana, şehirden kırsal bölgeye ve şehirden şehre gerçekleşen göç hareketleridir (Pazarlıoğlu, 2007: 121).

İnsanlar siyasi, ekonomik, toplumsal alanda gelişmemiş bölgelerden, yaşam standartlarının daha iyi olacaklarını düşündükleri gelişmiş bölgelere doğru hareket ederek iç göçü meydana getirirler. Bu yer değişikliği sonucunda kırsal bölgelerin nüfusu azalırken kentsel bölgelerin nüfusunda artış yaşanmıştır. Siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel yapı, istihdam, ulaşım olanakları vb. birçok etken iç göçü oluşturur.

İç göç; mevsimlik göçler, sürekli-geçici göçler, emek göçleri, zorunlu ve gönüllü göçleri içerir.

- Mevsimlik Göçler: Bireylerin veya grupların yılın belirli dönemlerinde buldukları yerden başka bir yere çalışmak, tatil yapmak, gezmek, dinlenmek amacıyla gittikleri ve bu yerlerde belirli bir süre aralığında kalmaları ile oluşur. Ülkemizde, pamuk, çay, fındık, zeytin gibi hasatları toplayarak gelir elde etmeye çalışan kesim mevsimsel göçe en güzel örnektir. Fakat mevsimsel göç hareketinde sürecin kısa olması göç alan ve göç veren ülkelerde bazı sorunların ortaya çıkmasını engellemiş değildir.
- Süreli- Geçici Göçler: Bir ülkede insanların belirli bir süre sınırlamasına tabi olmadan yaşamlarını devam ettirebilmek için yaptıkları göç hareketleri, sürekli göç olarak adlandırılır. Geçici göçler ise belirli bir zamanda, belirli bir işte, belirli bir nedenden ötürü yapılan göç hareketleridir.
- Emek Göçleri: Bireyler yaşamlarını daha iyi sürdürebilmek için sanayileşmiş iş olanaklarının az olduğu yerlerden iş olanaklarının fazla olduğu yerlere doğru göç ederler. Sanayileşen bölgelere yapılan bu göçler sonucunda ucuz işgücü ortaya çıkmış ve genç kadınlar da çalışma yaşamına katılmışlardır. İlk zamanlarda gerçekleşen göç hareketlerinin geçici olduğu düşünülse de göç edenler gittikleri bölgelerde dini ve

etnik yapıyı etkilemişlerdir. Avrupa ülkelerinde ülke nüfusunun artmasındaki en önemli neden, emek göçlerinin fazla olmasıdır.

- **Zorunlu-Gönüllü Göçler:** Zorunlu göçler, insanların istekleri dışında gerçekleşen doğal afet, savaş vb. nedenlerle insanların güvenliğini sağlamak için topluca yer değiştirmeleridir. Bireylerin herhangi bir baskıya uğramadan kendi istekleri doğrultusunda yapmış oldukları göçe ise gönüllü göçler denir. Gönüllü göçler, iyi eğitim almak, çalışma koşullarını değiştirerek daha iyi yaşam sürmek, daha iyi sağlık olanaklarından yararlanmak vb. sebeplerle olur.

İnsanların veya grupların bir ülkeden başka bir ülkeye çalışmak veya yerleşmek için geçici ya da kalıcı olmak üzere yaptıkları nüfus hareketlerine dış göç denir (Çağlayan, 2011: 88). Dış göçün etkisiyle bir ülkedeki nüfus oranı değişirken, sadece iki bölge arasında ortaya çıkan demografik farklılıklar ise iç göçün sonucunda ortaya çıkar.

Dış göçler, beyin göçünü, işçi göçünü, mübadele göçünü, siyasal ve sosyo ekonomik göçleri içerir:

- **Beyin Göçü:** Gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde eğitim seviyesi yüksek olan bilim adamı, mühendis gibi alanında uzmanlaşmış kişiler mevcut ücret düzeylerini yetersiz buldukları ya da özgürce çalışabilecekleri bir ortama sahip olmadıkları gerekçesiyle kalkınma düzeyleri yüksek gelişmiş ülkelere göç ederler. Günümüzde gelişmiş ülkelere gerçekleştirilen göçler, vasıfsız işçi göçünden öte, üniversite öğrencisi, doktor, hemşire, mühendis vb. kalifiye bireylerin göçünden oluşur.
- **İşçi Göçü:** Bir ülkedeki bireylerin işçi sınıfının getirdiği yükümlülükleri ve emeklerini satmayı kabul ederek bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmeleridir. Bireyler özellikle gelişmiş Batı Avrupa ülkelerini, ABD gibi ülkeleri bu konuda tercih etmişlerdir. 1970’li yıllarla beraber Batı Avrupa ve Kuzey Amerika’nın kapitalist ekonomilerinin gelişmesiyle bu ülkelerin ihtiyaç duydukları vasıfsız iş alanları bir diğer ifadeyle yerli bireylerin girmek istemedikleri iş alanları çoğalmıştır. Bu bağlamda bu ülkelere Pakistanlılar, Hintliler, İspanyollar, Yugoslavlar, Türkler göç etmişlerdir.
- **Mübadele Göçü:** Karşılıklı bir anlaşma çerçevesinde meydana gelmektedir.
- **Siyasal ve Sosya-Ekonomik Göç:** Hükümetlerin bu göç türleriyle mücadele edebilmeleri için büyük bir ekonomiye sahip olmaları gerekmektedir. Örneğin; Suriye’den Türkiye’ye yapılan göç Türkiye’de siyasal ve çarpık bir kentleşme, suç oranındaki artış, topluma uyum, sağlık gibi pek çok sorunları ortaya çıkarmıştır.

1.1.Göç Kavramları

Göç olgusunu daha iyi anlayabilmemiz için kavramın ilişkili olduğu göçmen, düzensiz göçmen, mülteci, şartlı mülteci, sığınmacı kavramlarını incelemek gerekir.

Göçmen: Ekonomik olumsuzluklar nedeniyle başka ülkelere yasal veya yasa dışı yollarla giderek orada yaşamlarını sürdüren yabancılar göçmen olarak isimlendirilirler. Ekonomik kalkınma ve daha iyi hayat standartları için göç edenler ekonomik göçmenlerdir ve bunlar mültecilere tanınan haklardan faydalanamazlar.

Düzensiz Göçmen: Devletler göçü kontrol altında tutabilmek için çeşitli vize programları uygulayarak sınırlamalar koyarlar. Fakat insanlar bu sınırlamaları tanımaz ve kanundışı hareket ederlerse düzensiz göçmen olarak adlandırılırlar.

Mülteci: Vatandaşı olduğu ülkede yaşayamayan dini, ırkı, siyasi düşüncesi veya belirli bir sosyal gruba üye olması nedeniyle baskıya uğramaktan korkan kendi ülkesine dönemeyen ve dönmek istemeyen kişilere denir. Kavram, genel olarak çok ağır ve zor olan koşullardan kaçmak, özgürlüğe ve güvenliğe ulaşmak isteyen insanları ifade etmektedir.

Şartlı Mülteci: Vatandaşı buldukları ülkeyi dini, uyruğu, belirli bir gruba mensup oluşu, ırkı vb. sebeplerle terk etmek zorunda kalan ve kendi ülkesinin korumasından yararlanamayan kişilere denir. Örneğin; Türkiye'deki şartlı mültecilerin, Avustralya, Kanada, ABD gibi mülteci kabul eden üçüncü ülkelere yerleştirilmek üzere ülkemizde bulunmalarına izin mevcuttur.

Sığınmacı: Genellikle az gelişmiş ülkelerde yaşayanlar maruz kaldıkları eziyetlerden, ekonomik ve sosyal yapılarının yıkılması, sömürgeleştirme, küreselleşme vb. sebeplerden ötürü sığınma talebinde bulunurlar. Sığınmacı ve mülteci kavramları her ne kadar birbirlerinin yerlerine kullanılmış olsalar da ikisi birbirinden farklıdır. Sığınmacılar, mülteciler gibi uluslararası koruma arayan ve statüleri henüz resmi olarak tanınmamış kişilerden oluşur. Kısacası bu kişiler mülteci statüsünü elde edebilmek için beklerler.

Mültecilik ve göçmenlik arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Mülteciler mal varlıklarını geride bırakarak korku ve yaşam tehlikesi sebebiyle vatandaşı buldukları ülkeyi zorunlu olarak terk ederlerken göçmenler ise; ekonomik olarak daha refah düzeyi yüksek ülkelere gönüllü olarak göç ederler. Dolayısıyla ekonomik sebeplerle göç eden göçmenler, mültecilerin sahip olduğu çeşitli uluslararası korumalardan yararlanamazlar.

2. Geçmişten Bugüne Türkiye'nin Göç Politikasına Kısa Bir Bakış

Türkiye tarih boyunca sahip olduğu coğrafi konumu nedeniyle pek çok göç hareketinin merkezindedir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde sosyal, siyasi, ekonomik nedenlerle gerçekleştirilen göçler günümüz Türkiye'sinde devam etmiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan Soğuk Savaş vb. gelişmeler göç hareketlerine sebep olarak Türkiye'yi de etkilemiştir.

Cumhuriyet döneminin ilk yıllarında beri hem Türkiye'den hem de Türkiye'ye göç devam etmiştir (Erdoğan & Kaya, 2015: 88). Türkiye gerçekte Cumhuriyet'in kurulduğu yıllardan beri göç alan bir ülke olmakla birlikte, 1980'lere kadar ulus inşası politikası kapsamında "Türk kültür ve ırkından" gelen göçmenlere ayrıcalık tanıyan bir düzen içinde çoğunluğu Türk kökenli olan bir göç ülkesi olarak kalmıştır. Bu çerçevede, bugün dahi Türkiye'de göç ve sığınma kurallarını düzenleyen İskân Kanunu, 1934 tarihinde kabul edilmiştir (14 Haziran 1934 tarihli ve 2510 sayılı Kanun). Bu kanun halen Türkiye'de kimlerin göç edebileceğini, kimlerin yerleşebileceğini ve kimlere mülteci statüsü verilebileceğini düzenlemekte ve Türk kültür ve ırkından olanlara göçmen veya mülteci olarak başvuranlar arasında öncelik tanımaktadır. İskân Kanunu'nun ülkeye düzenli göç üzerinde büyük etkisi olmuştur. 1923-1950 yılları arasında etnik Türk olduğu düşünülen iki milyon civarında göçmen Türkiye'ye gelmiştir. Kanunun aynı zamanda düzensiz göç üzerinde etkisi olmuştur: Sığınma talebinde bulunmuş ya da sığınma statüsü verilmemiş bazı Türk asıllı göçmenler ülkede yasadışı olarak kalarak ikamet, çalışma ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının Türk asıllılar için kazanılmasına ilişkin düzenlemelerden yararlanabilmişlerdir (İçduygu vd., 2009; Zeybekoğlu, 2003: 24).

Her ne kadar "yabancıların" ülkede kalıcı olarak yerleşmelerine yönelik katı kısıtlamalar bulunsada Türkiye uzun zamandır liberal bir vize rejimi sürdürmektedir. Yabancılar giriş vizesi verilmesine ilişkin şartları düzenleyen Türk Pasaport Kanunu'na (24 Temmuz 1950 tarihli ve 1764 sayılı Kanun) göre Türkiye'de yaşayan yabancıların ülkeye

yasal olarak giriş yapmış olması ve bazı ülke vatandaşlarının da giriş vizesi almış olmaları gerekmektedir. Türkiye yakın zamana kadar, kırk'tan fazla ülke vatandaşına vize uygulamamaktaydı; Örneğin, yasadışı göç ile bağlantılarına rağmen Türkiye; Tunus, Fas ve İran vatandaşları için üç aylık vize muafiyeti getirmiştir. Ayrıca, otuz'dan fazla ülke vatandaşı sınır kapısında bant vize alabilmektedir. Örneğin Rusya, Belarus ve Ukrayna iki ay, Gürcistan on beş gün, Azerbaycan, Moldova ve Ürdün bir ay geçerli bant vize alabilmektedir. Bant vizeler genelde “yüksek riskli göç ülkelerine” uygulanmaktadır (Etçioğlu, 2002'den akt: İçduygu vd., 2009). Diğer taraftan, Avrupa Birliği'nin negatif vize sistemine (15 Mart 2001 tarih ve 539/2001 Sayılı Konsey Tüzüğü) uyumlu hale gelmek üzere ciddi adımlar atılmaktadır. Bu vizeler, sınırı geçerlerken vize almaları gereken ve vize zorunluluğundan muaf olan yabancıları kapsamaktadır (Apap vd., 2004; İçduygu vd., 2009: 24).

Cumhuriyet Döneminden itibaren genel olarak bakıldığında Türkiye'ye yönelik ilk kitlesel göç hareketini, 1923 yılında gerçekleşen Türk-Yunan mübadelesi sonrasında ülkeye gelen göçmenler oluşturur. Daha sonra ise sırasıyla Türkiye'ye Yugoslavya'dan, 1979'da yaşanan İran İslam Devrimi sonrasında İran'dan, Bulgaristan'dan, 1991 yılında yaşanan Körfez Savaşı'ı nedeniyle Kuzey Irak'tan ve son olarak da 2011 yılında patlak veren Suriye Krizi nedeniyle Suriye'den kitlesel göçler olmuştur. Bu bağlamda Türkiye içinde bulunduğu stratejik konumu sebebiyle birçok göçmene ev sahipliği yaparak toplu göçlere uğramış ve hala da uğramaya devam etmektedir. Özellikle Asya ve Orta Doğu ülkelerine yakın olması sebebiyle bu ülkelerde meydana gelen krizlerden, iç karışıklıklardan etkilenmesi ve bir yönüyle de gelişmiş batı ülkeleri arasında kalarak geçiş noktası oluşturması Türkiye'yi önemli kılmaktadır.

Türkiye, 2000'li yıllarda artan refah düzeyi, vize politikalarındaki esneklik ve çevre bölgelerdeki istikrarsızlıklar gibi çeşitli faktörlerin de etkisiyle çok çeşitli göç gruplarını çeken bir geçiş ve varış ülkesi olmuştur. (Kalkınma Bakanlığı, 2018).

Türkiye önceleri Avrupa ülkelerine göç veren ülke konumundayken, son yıllarda göç alan bir geçiş ülkesi konumuna gelmiştir. Kısacası Türkiye sadece göç alan veya göç veren bir ülke değil, önemli noktalar arasında bulunan bir göç geçiş ülkesi konumundadır. Türkiye içinde bulunduğu bu konumu nedeniyle yaşadığı kitlesel göçlerle sosyal, siyasal, ekonomik, toplumsal kaynaklı sorunlarla mücadele etmek zorunda kalmıştır. Ortaya çıkan bu problemleri çözmek amacıyla Türkiye çeşitli uluslararası anlaşmaları kabul edip yürürlüğe koyarak düzenlemeler yapmıştır.

Göç konusunda Türkiye'nin yasal çalışmalarına göç alan bir ülke haline gelmesiyle başladığı görülmektedir. Bu süreç içerisinde yapılan çalışmalar uzun vadeli olmaktan ziyade daha çok günü kurtarmaya yönelik olmuştur denilebilir. Sonuç olarak parçalı bir hal alan göç mevzuatının sorunların çözümünde yetersiz kaldığı görülmüş ve AB'ye katılım süreci boyunca sistematik hale getirmek için çalışmalar yürütülmüştür (Dönmez Kara, 2015).

3. Türkiye'nin Taraf Olduğu Uluslararası Anlaşmalar ve Örgütler

3.1. AB ile Yapılan Göç Anlaşması

Günümüzde sadece ülkemizde değil, aynı zamanda Avrupa ülkelerinde de “göçün kontrolü ve denetimi” konusu, Türkiye'ye yönelik göç akımları açısından aynı derecede öneme sahiptir. AB'nin düzensiz göç ve Türkiye'deki mülteci akınlarına özel ilgi göstermesi tüm Avrupa için doğrudan sonuçlar doğurmaktadır. AB'ye üye aday bir ülke olan Türkiye, AB müktesebatıyla yasal olarak uyum sağlama gerekliliği hissetmiştir. Türkiye'nin göç politikaları ve uygulamalarını AB tarafından belirlenmiş olan norm ve standartlara uyumlu

hale getirilmesi çalışmalarına başlamıştır. Bu çalışmalar genelde göç ve özelde düzensiz göçmenlik ve iltica konularını kapsamaktadır. Bu standartlara uyum sağlamak için Türkiye, politika ve uygulamalarında çeşitli değişikliklere gitmiş, orta ve uzun vadeli planlar yapmış ve böylece uzun süreli adaylık statüsünü pekiştirmiştir. Türkiye'nin 2002 ve 2005 yılları arasındaki mevzuat değişikliği, AB üyeliği konusunda gösterdiği kararlılığın önemli göstergelerindendir (İçduygu vd., 2009). AB ile göç ve iltica politika ve uygulamalarında uyumlaştırma, AB'ileşmenin sadece bir yönüdür. AB'nin göç ve iltica alanında üyeliğin bir koşulu olan pek çok şart koşması, "koşulluluk için maddi teşviklerin" (Kubicek, 2005) bu süreçteki rolünün çok büyük olduğunu göstermektedir.

Türkiye'nin göç ve sığınma politikalarının Avrupa Birliği politikaları ile uyumlaştırılması temel hedefleri şu şekilde özetlenebilir (Ekinci, 2016; A. Koçak & Durgun, 2023; Şehitoğlu, 2024):

Uluslararası koruma ve sığınma standartlarını yükseltmek: AB ülkelerindeki gibi daha güçlü hukuki çerçeveler ve koruma mekanizmaları geliştirerek, sığınmacı ve göçmenler için daha iyi bir koruma sağlamak.

Göç yönetimini iyileştirmek: Düzensiz göçü yönetmek, insan ticareti ve kaçakçılıkla mücadele etmek için etkili politikalar ve işbirliği mekanizmaları oluşturmak.

Entegrasyon politikalarını geliştirmek: Göçmen ve sığınmacıların topluma entegrasyonunu kolaylaştırıcı politikalar ve programlar geliştirmek.

Uluslararası yük paylaşımına katkıda bulunmak: Özellikle Suriye krizi gibi bölgesel göç hareketlerine yönelik olarak AB ile ortaklaşa hareket ederek, sorumluluk ve kaynakların adil bir şekilde paylaşılmasını teşvik etmek.

Dış politika ve işbirliği: Göç kaynaklı ve transit ülkelerle işbirliği yaparak, göçün kökenine yönelik stratejiler geliştirmek ve bölgesel istikrarı teşvik etmek.

3.2. AB ile Yapılan Geri Kabul Antlaşması

Genellikle Geri Kabul Anlaşmaları, bir ülkede veya sınırları belirli bir grup ülkede yasadışı bulunan kişilerin, üzerinde anlaşmaya varılan menşe ülkeye veya son transit geçiş yaptıkları ülkelere geri gönderilmelerini düzenler. Bugüne kadar Türkiye, Rusya ve Hong Kong da dâhil olmak üzere birçok ülkeyle Geri Kabul Antlaşması imzalamıştır. Ancak bunların en önemlisi hiç şüphesiz 16 Aralık 2013 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa Birliği Arasında İzinsiz İkamet Eden Kişilerin Geri Kabulüne İlişkin Antlaşma'dır. Söz konusu antlaşma özü itibarıyla, Türkiye'ye veya bir AB üyesi ülkeye yasadışı göçmen olarak gelmiş olan bir ülke vatandaşının, üçüncü bir ülke vatandaşının veya vatansız bir kişinin, durumuna göre, geri kabulüne veya transit geçmesine ilişkin koşulları, ilkeleri ve usulleri karşılıklı olarak düzenlemektedir (Mat & Özdan, 2018).

Bu mutabakata göre, Türkiye sınırlarından geçerek Yunan adalarına gelen tüm düzensiz sığınmacıların geri kabul edilmesi ve Türkiye'de yaşayan Suriyeli sığınmacıların desteklenmesi için Avrupa Birliği'nin 3 milyar avroluk yardımında bulunması kararlaştırılmıştır (Eren & Çakran, 2017).

3.3. Mülteciler ve Göçmenler için New York Bildirisi

Göç ve mültecilerin uluslararası alanda yönetimi konusunda, Birleşmiş Milletler (BM) Genel Kurulu'nun 19 Eylül 2016 tarihinde kabul ettiği 'Mülteciler ve Göçmenler için New York Bildirisi', önemli bir kilometre taşıdır. Bu bildiri, tüm BM üyelerinin oybirliğiyle kabul

ettiği ve mülteciler ile göçmenlerin insan haklarının korunmasını, özellikle de kadın ve kız çocuklarının desteklenmesini, eğitime erişiminin sağlanmasını ve cinsiyete dayalı şiddetin önlenmesini amaçlamaktadır (United Nations A/RES/71/1, 2016).

Ayrıca New York Bildirisi, zorunlu göç hareketlerinin artmasıyla ortaya çıkan uluslararası sorumluluk paylaşımındaki zorluklara dikkat çekerek, yüksek sayıda mülteci ve göçmen kabul eden ülkelerin desteklenmesi ve insani yardım fonlarının artırılmasına vurgu yapmaktadır. 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemi çerçevesinde, göçmenlerin ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkılarının güçlendirilmesi ve zorunlu göçün temel nedenlerinin ele alınması da bu bildiriye önemli bir yer tutmaktadır (United Nations A/RES/71/1, 2016).

Bu uluslararası taahhütler ışığında, Türkiye gibi göç ve mültecilere ev sahipliği yapan ülkelerin önemi ortaya çıkmaktadır. Türkiye, bu çerçevede aktif bir rol oynamakta ve Küresel Göç Mutabakatı gibi uluslararası girişimlere katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin önerileri, göç ve kalkınma arasındaki bağlantının güçlendirilmesi, göçmenlerin haklarının korunması, uluslararası işbirliğinin teşvik edilmesi ve göç politikalarının bütüncül bir şekilde ele alınması gibi konularda odaklanmaktadır (United Nations A/RES/71/280, 2017).

Göç ve kalkınma arasındaki ilişkiyi küresel politika gündemine taşıyan Küresel Göç Mutabakatı devletler arasında ortak bir yaklaşımın geliştirilmesi için bir fırsat sunmaktadır. Ancak, bu mutabakatın uygulanabilirliği ve etkinliği, devletlerin kendi kalkınma hedefleri ve zorluklarına uygun stratejiler belirlemelerine bağlıdır (United Nations A/RES/71/280, 2017).

Bu bağlamda, Türkiye'nin göç ve mülteciler konusundaki uluslararası taahhütlerini yerine getirme çabaları, uluslararası alanda önemli bir örnektir ve Küresel Göç Mutabakatı gibi girişimlere katkı sağlamaktadır. Türkiye'nin bu alandaki çabaları hem ulusal düzeyde hem de uluslararası alanda takdir görmektedir ve göç ve mültecilerin korunması ve entegrasyonu konusundaki çabaları, uluslararası toplumun genel refahına katkı sağlamaktadır.

3.4. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

Göç alanında hem devletlerarası hem de devlet dışı paydaşlarıyla en önemli sivil toplum örgütlerinden biri olan IOM ise 1951 yılında kurulmuştur. BM Göçmen ve Mülteciler Zirvesi'nde BM çatısı altına alınmıştır. Uluslararası Göç Örgütü'nün kuruluş amacı göçmenlere ve göç alan ülkelere destek ve yardım sağlamaktır. Göçlerin düzenli bir şekilde gerçekleştirilmesini sağlamak, göçü denetlemek, göçün sosyal ve iktisadi faydalarını gerçekleştirmek ve göç etmek zorunda kalan bireylere yardım sağlamak amacıyla çeşitli faaliyetler gerçekleştirmektedir (Uluslararası Göç Örgütü, 2024). Uluslararası Göç Örgütü Türkiye'deki ilk ofisini 1991 yılında Körfez Savaşı'ndan sonra açmış olsa da 2004 yılında Türkiye de Uluslararası Göç Örgütüne katılmıştır. IOM, 2005 yılından itibaren Türk makamlarıyla beraber çalışarak insan kaçakçılığıyla mücadeleyle ilişkin kapsamlı bir programı geliştirmiştir. İnsan ticaretine ilişkin bilgi programları yürütülmüş, ücretsiz acil durum hattı gibi pek çok proje uygulamaya konmuş ve sonuç olarak da insan ticareti mağduru kişilerin geri dönüşleri teşvik edilmiştir (İçduygu & Aksel, 2012; A. Koçak & Durgun, 2023).

4. Uluslararası Yükümlülükler ve İç Politika Dengesi Açısından Değerlendirilmesi

Türkiye, stratejik konumu ve büyük nüfusuyla, hem tarihsel hem de günümüz jeopolitiğinde önemli bir aktör olarak öne çıkmaktadır. Uluslararası göç hareketlerinin kesişim noktasında yer alması nedeniyle Türkiye, hem göç veren hem de göç alan bir ülke olmuştur (Mehmet & Tatar, 2024). Türkiye'ye dışarıdan gelen göç, yalnızca ulusal demografik yapıyı etkilemekle kalmaz, aynı zamanda ülkenin uluslararası ilişkilerini ve iç

politika dengesini de derinden etkiler. Bu giriş paragrafı, Türkiye'ye yönelik dış göçün, uluslararası yükümlülükler ve iç politika dengesi açısından nasıl değerlendirildiğine dair bir çerçeve sunacaktır.

Ülke sınırları içerisinde gerçekleşen göç hareketleri, Türkiye'nin uluslararası yükümlülüklerini belirleyen birçok anlaşma ve protokolle sınırlanır. Bu yükümlülükler, hem mültecilere yönelik korumanın sağlanması hem de insan haklarına saygı prensipleri çerçevesinde şekillenir. Göçmen akınlarının yönetimi, aynı zamanda Türkiye'nin Avrupa Birliği ile ilişkilerine ve müzakerelerine de doğrudan yansımaktadır. Göç politikasının, AB ile entegrasyon sürecine etkisi ve bu süreçte karşılıklı beklentiler, Türkiye'nin uluslararası alandaki pozisyonunu pekiştirmekte kritik rol oynamaktadır.

İç politika dengesi perspektifinden bakıldığında, dış göç, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda Türkiye'nin karşılaştığı zorlukları da beraberinde getirmektedir. Göç dalgaları, eğitim, sağlık ve istihdam gibi temel sosyal hizmetleri baskı altına alabilir ve kaynakların yeniden dağıtılmasını gerektirebilir. Toplumsal uyum ve entegrasyon, özellikle çeşitli etnik ve kültürel arkaplanlara sahip göçmen gruplarının varlığı göz önünde bulundurulduğunda, siyasi gündemi ve politika yapımcılarının kararlarını etkileyen başlıca konular arasında yer almaktadır (Y. Koçak & Terzi, 2012; Tuncel & Ekici, 2019; Yıldız, 2017). Türkiye'nin göç politikası ve sınır yönetimi, iç güvenlikten uzun vadeli nüfus planlamasına kadar bir dizi iç politika meselesini içeren karmaşık bir mücadele alanı haline gelmiştir. Bu durum hem hükümetin hem de sivil toplum kuruluşlarının, göçmenlerin sosyal entegrasyonunu destekleyecek politikalar oluşturmasını ve uygulamasını zorunlu kılar. Türkiye'deki yasal ve kurumsal çerçeve, göçmenlerin korunmasını ve yerel topluluklarla uyum içinde yaşamalarını sağlamaya yöneliktir. Ancak bu çabalar zaman zaman yerel toplumun tepkisi ve uluslararası baskılarla çatışabilir. Türkiye'nin hem ulusal çıkarlarını koruması hem de uluslararası normlara ve insan hakları standartlarına uyum sağlaması beklenmektedir. Böyle bir dengenin sürdürülmesi, özellikle süregelen bölgesel çatışmalar ve ekonomik dalgalanmalar göz önünde bulundurulduğunda, göç politikasının ve uygulamalarının sürekli olarak gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Yukarıdaki değerlendirmeler doğrultusunda Türkiye'nin izlemesi gereken iç politika adımları şu şekilde özetlenebilir:

- 1. Uluslararası İlişkilerde Diplomatik Çaba:** Türkiye'nin uluslararası göç politikası, diplomatik ilişkilerin güçlendirilmesiyle desteklenmelidir. Diğer ülkelerle işbirliği yaparak, göçmenlerin haklarını korumak ve insani yardım sağlamak için ortak çözümler bulunabilir.
- 2. Entegrasyon Programlarının Güçlendirilmesi:** Göçmenlerin sosyal ve ekonomik entegrasyonunu destekleyen programlar ve politikalar geliştirilmelidir. Eğitim, sağlık hizmetleri ve istihdam fırsatlarına erişimi kolaylaştıracak adımlar atılmalıdır.
- 3. Sivil Toplum Kuruluşlarıyla İşbirliği:** Türkiye'nin iç politika dengesini korumasında sivil toplum kuruluşlarının rolü kritiktir. Bu kuruluşlar, göçmenlerin ihtiyaçlarını anlamak ve toplumla entegrasyonunu desteklemek için önemli bir rol oynamaktadır.
- 4. Yasal ve Kurumsal Çerçevenin Güçlendirilmesi:** Türkiye'nin göç politikası ve sınır yönetimi, güçlü bir yasal ve kurumsal çerçeveye desteklenmelidir. Bu çerçeve, göçmenlerin haklarını korumak ve yerel topluluklarla uyum içinde yaşamalarını sağlamak için etkili bir mekanizma olmalıdır.
- 5. Sürdürülebilirlik ve Değişime Adaptasyon:** Türkiye'nin göç politikaları, sürekli olarak değişen koşullara uyum sağlayacak esneklikte olmalıdır. Süregelen bölgesel çatışmalar ve ekonomik dalgalanmalar göz önünde bulundurularak, politika ve uygulamalar sürekli olarak gözden geçirilmelidir.

6. **Toplumsal Farkındalık ve Algı Yönetimi:** Halk arasında göçmenlere yönelik olumsuz algıları azaltmak için toplumsal farkındalık kampanyaları düzenlenmelidir. Göçmenlerin topluma katkıları ve insanlık hikayeleri vurgulanarak, empati ve anlayışın artması sağlanabilir.

Türkiye'ye yönelik dış göç akımlarının yönetilmesinde, denetim ve kurumlararası koordinasyon hayati öneme sahiptir. Göçmen akınlarının ekonomik, sosyal ve güvenlik yönlerini içeren çok boyutlu etkileri doğru bir şekilde anlamak ve yönetmek için, ilgili tüm devlet kurumlarının ve sivil toplum örgütlerinin etkili bir biçimde birlikte çalışması gerekmektedir. Etkili bir denetim mekanizması, hem Türkiye'nin uluslararası anlaşmalara ve politikalara uyumunu sağlamakta hem de iç politikadaki dengeleri gözetmektedir. Kurumlararası koordinasyonun sağlanması, göç politikalarının uygulanmasında bütüncül bir yaklaşımın benimsenmesini teşvik etmekte ve farklı sektörler arasındaki politika uyumunun korunmasına yardımcı olmaktadır.

Göçmen akınlarının etkili bir şekilde idare edilmesi için takip ve raporlama süreçlerinin kurulması şarttır. Bu süreçler, uygulanan politika ve tedbirlerin etkinliğini ölçmeye, zayıf yönleri belirlemeye ve sürekli iyileştirme yapmaya olanak tanır. Takip sistemi, Türkiye'nin uluslararası taahhütlerini yerine getirme derecesini değerlendiren bir gösterge olarak hizmet eder ve gerektiğinde politika düzeltmelerini yönlendirir. Öte yandan, düzenli raporlama, iç ve dış paydaşlara, Türkiye'nin göçmen akışlarını yönetme konusundaki sorumluluklarını ve başarılarını ileten kritik bir araçtır.

Türkiye'nin uluslararası yükümlülükleri çerçevesinde, bir yandan mültecilerin korunması ve insan haklarının gözetilmesi gerekliliği, öte yandan da iç politik dengelerin ve toplumsal uyumun sağlanması zorunluluğu, göç yönetimi süreçlerinin sürekli olarak denetlenmesini ve değerlendirilmesini zorunlu kılar. Göçmen akışlarını denetleyen mekanizmalar hem ulusal güvenliği koruma hem de göçmenlerin topluma entegrasyonu gibi konularda politikaları şekillendirmekte ve uygulamada gözlemleyerek gerekli düzeltmeleri yapmaktadır. Bu denetim ve gözlem süreçleri, Türkiye'nin ilgili uluslararası protokollere ve insan hakları standartlarına uyum sağlaması için de önemlidir (EnvNet, 2005; Europeanenvironment, 2020).

Kurumlararası koordinasyon ve bilgi paylaşımının güçlendirilmesi, göç konusunda alınan kararların ve uygulanan politikaların bütünlüğü için gereklidir. Türkiye'nin çeşitli bakanlıkları ve devlet kurumları arasında etkin bir işbirliği, göçmenlerin yaşam kalitesinin iyileştirilmesinden, ekonomik katılımlarının artırılmasına kadar çok çeşitli konularda sinerji yaratılmasını sağlar. Ayrıca düzenli takip ve raporlama, uluslararası topluluğun beklentileri ile ulusal çıkarlar ve toplumun tepkileri arasında bir denge kurulmasına ve politikaların şeffaflığını arttıracaktır.

SONUÇ

Türkiye'nin göç politikaları, sürekli değişen global dinamikler ve bölgesel koşullar ışığında yeniden değerlendirilmeli ve güncellenmelidir. Türkiye, özellikle son on yılda yaşanan yoğun göç hareketleriyle, uluslararası yükümlülüklerini yerine getirirken iç politika dengelerini koruma konusunda önemli tecrübeler edinmiştir. Ancak, bu deneyimler aynı zamanda mevcut göç politikalarının ve uygulama mekanizmalarının zorlukları ve sınırlılıkları konusunda da derin bir anlayış geliştirmiştir. Artık bu alandaki politikalar, göçmen akışlarını insan haklarına saygı göstererek, ekonomik ve sosyal yapının destekleyebileceği bir kapasitede yönetmeyi hedeflemelidir.

Güncel politikaların etkin bir şekilde yürütülmesi için, sadece yasal düzenlemeler değil, aynı zamanda kurumsal kapasitenin geliştirilmesi ve mali kaynakların sağlanması gerekmektedir. Türkiye'nin, hem AB müktesebatına uyum sağlama sürecindeki yükümlülüklerini yerine getirmesi hem de uluslararası göçmen hakları standartlarına uyması beklenir. Bu bağlamda, göç yönetimi, mülteci koruma sistemi, ve entegrasyon politikalarının gözden geçirilmesi ve güçlendirilmesi yolunda atılması gereken adımlar bulunmaktadır. Türkiye'nin göç politikalarını yeniden şekillendirirken, sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği ve halkın katılımı, politikaların toplumsal tabana yayılması ve geniş bir kabul görmesi açısından önem arz etmektedir.

Göçün getirdiği sosyal ve ekonomik fırsatlar kadar ortaya çıkardığı zorlukları da dengeli bir şekilde ele alan politikalar, Türkiye'nin hem uluslararası alandaki duruşunu güçlendirecek hem de içerde sosyal uyumu ve güvenliği destekleyecektir. Türkiye, uluslararası koruma ihtiyacındaki kişilere yönelik yükümlülüklerini yerine getirir ve bu süreçte, AB ile müzakereleri ve muhtemel üyelik sürecini eşgüdüm içerisinde ilerletmeye çalışırken, aynı zamanda ulusal güvenlik ve istihdam politikalarını da göz ardı etmemelidir.

Kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, uluslararası göçmen ve mülteci hukukuna uygun hareket edilmesinin yanı sıra, göçmenlerin yerel topluluklarla etkileşimlerinin de sağlıklı bir biçimde ilerlemesini temin etmek için önem teşkil etmektedir. Gelişen kurumsal yapı ve politikaların, yerel düzeydeki uygulamalarla da uyum içinde olması önem kazanmaktadır. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği halinde yürütülen bu süreçler, göçmenlerin ekonomik, sosyal ve kültürel entegrasyonunu kolaylaştıracak proje ve programlar geliştirilmelidir.

KAYNAKÇA

- Apap, J., Carrera, S., & Kirişçi, K. (2004). Turkey in the European area of freedom security and justice. Centre for European Policy Studies.
- Bakanlığı, K. (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023) Dış göç politikası özel ihtisas komisyonu raporu*.
- Castles.S., & Miller J.M. (2008), Göçler çağı- modern dünyada uluslararası göç hareketleri, Çev. Bülent Uğur Bal & İbrahim Akbulut, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çağlayan, S. (2011), Göç kavramı ve kuramları, Ed. Fatime Güneş, Kent Sosyolojisi, *Açık Öğretim Fakültesi Yayını*, Eskişehir, No:1932, 84-115.
- Dönmez Kara, C. Ö. (2015). Göç bağlamında uluslararası işbirliği ve Türkiye'nin politikaları [Doktora Tezi]. Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi.
- Ekinci, M. U. (2016). Türkiye-AB geri kabul anlaşması ve vize diyalogu. İstanbul: SETA Yayınları, 64.
- EnvNet. (2005). *Turkey • EnvNet*. <http://env-net.org/environmental-acquis/approximation-env-net-countries/turkey/>
- Erdoğan, M., & Kaya, A. (2015). Türkiye'nin göç tarihi. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Eren, V., & Çakran, Ş. (2017). Mülteci politikası: avrupa birliği ve türkiye karşılaştırması. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14(39), 1-30.

- Europeanenvironment. (2020). Turkey country briefing—*The European environment—State and outlook 2015—European Environment Agency* [Briefing]. <https://www.eea.europa.eu/soer/2015/countries/turkey>
- İçduygu, A., & Aksel, D. B. (2012). Türkiye’de düzensiz göç. Uluslararası Göç Örgütü Türkiye. <http://www.madde14.org/images/1/15/IOMTurkiyeDuzensizGoc.pdf>
- İçduygu, A., Erder, S., & Gençkaya, Ö. (2009). Türkiye’nin uluslararası göç politikaları 1923-2023 ulus devlet oluşumundan ulus ötesi dönüşümlere. <https://avesis.marmara.edu.tr/yayin/c6c7899a-aa82-4a63-9ade-b984304baad9/turkiye-nin-uluslararasi-goc-politikalari-1923-2023-ulus-devlet-olusumundan-ulus-otesi-donusumlere>
- Koçak, A., & Durgun, A. (2023). Türkiye’nin uluslararası göç politikaları. *Uygulamalı Sosyal Bilimler ve Güzel Sanatlar Dergisi*, 5(13), 253-273.
- Koçak, Y., & Terzi, E. (2012). Türkiye’de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3).
- Kubicek, P. (2005). The European Union and Grassroots Democratization in Turkey. *Turkish Studies*, 6(3), 361-377.
- Mat, T. Y., & Özdan, S. (2018). AB ile Türkiye arasındaki Geri Kabul Anlaşması’nın insan hakları açısından değerlendirilmesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24(1), 36-49.
- Mehmet, K., & Tatar, V. (2024). Kaynak ülkeden hedef ülkeye dönüşen Türkiye ve hedef ülke olmanın getirdiği dezavantajlar. *Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 73-81.
- Pazarlıoğlu V. M, (2007). İzmir örneğinde iç göçün ekonometrik analizi, *Yönetim Ve Ekonomi Dergisi*, 14 (1), 121-135.
- Şen, M. (2014). Türkiye’de iç göçlerin neden ve sonuç kapsamında incelenmesi, *Çalışma Ve Toplum Dergisi*, 40 (1), 231-256.
- Şehitoğlu, R. (2024). EU-Türkiye Relations with a Special Focus on Syrian Migrants: Readmission Agreement and the 18 March Agreement. *International Journal of Kurdish Studies*, 10(1), 98-117.
- Tuncel, G., & Ekici, S. (2019). Göçün siyasal etkisi: Suriyeli göçmenlerin Türkiye siyasetine etkisi. *Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 48-72.
- Uluslararası Göç Örgütü. (2024). *WhoWeAre*. International Organization for Migration. <https://www.iom.int/who-we-are>
- United Nations A/RES/71/1. (2016). Resolution adopted by the General Assembly on 19 September 2016. <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n16/291/97/pdf/n1629197.pdf?token=bQSEfDtTZhu0wp9DI7&fe=true>
- United Nations A/RES/71/280. (2017). Resolution adopted by the General Assembly on 6 April 2017. https://www.iom.int/sites/default/files/our_work/ODG/GCM/A-71_280-E.pdf?
- Yıldız, A. (2017). Göç olgusu ve göçün ekonomik etkileri: Türkiye örneği, A. Yatkın,(Ed.), 11, 1825-1841.
- Zeybekoğlu, E. (2003). Migration and labour in Europe: Views from Turkey and Sweden. Marmara Univ. Research Center for International Relations.